

Okulun Tarihi Antik Çağ'dan Günümüze

Franz-Michael Konrad, Çev. Eda Kulaksız

İstanbul, Runik Kitap, 2021, 119 sayfa, ISBN: 978-625-7757-61-4.

Hanne UÇAK

Okulun Tarihi - Antik Çağ'dan Günümüze adlı eser, Franz-Michael Konrad tarafından yazılmış, gerekli yerlerle yapılan anlaşmalarla Türkçe yayın hakları alınarak Eda Kulaksız tarafından Türkçeye çevrilmiş bir eserdir.

Kitabın yazarı Franz-Michael Konrad, Eichstätt-Ingolstadt Katolik Üniversitesinde karşılaştırmalı eğitim ve eğitim tarihi profesörü olarak görev yapmaktadır. Yazarın, eğitim tarihi üzerine çok sayıda makalesi ve kitabı bulunmaktadır.

Kültürel evrim dediğimiz kavram birçok farklı çağlardan oluşmaktadır. İnsanlık tarihi açısından en önemlisi, tabiri caizse dönüm noktası olarak nitelendirilebilecek gelişme yazının icadıdır. Yazının icadı ile birlikte, birikmiş bilginin aktarımı insanlar arasında farklı etkileşimlerin temelini oluşmasını sağlamıştır. Mamafih insanlar yalnızca kişisel deneyimlerden, bilgi- becerilerden ve sadece temas yoluyla edinilen bilgiyle sınırlı kalmayacaklardır. Bu bağlamda Konrad, öncelikle Antik Çağ'da okulun tarihsel evrimi üzerinden Mısır, Yunanistan ve Roma'da eğitim temellerinin atılışı, Geç Antik Çağ ve Orta Çağ'daki katedral ve manastır okulları, eğitimin başlangıç süreci, reformun eğitim sistemi üzerindeki etkileri, okulların sistemleştirilmesi, 19. yüzyıl eğitim yenilenmeleri ve 20-21. yüzyıllarda eğitimin durumu gibi konuların üzerinde durmuştur.

Eserde ön söz ve giriş kısmı yoktur; direkt olarak birinci ana başlıktan başlamaktadır. Beş ana başlıktan oluşan kitabın ana başlıklarının yanı sıra konuya ilişkin küçük alt başlıkları bulunmaktadır. 119 sayfadan oluşan kitabın en sonunda da kaynakça ve dizin bölümü bulunmaktadır.

Eğitimin gelişme sürecinde oluşturulan okullarda eğitim genellikle okuma ve yazma üzerine

yapılandırılmıştır. Okulun var olması, yazının var olmasıyla beraber ayrılamaz bir şekilde bağlantılıdır. Toplumun okuma yazmayı keşfetmesiyle, küçük seçkin sınıfların ardından da gitgide daha çok insan okuma yazma kavramından haberdar olmuştur ve bununla beraber eğitimin gelişme sürecindeki sağlam temeller atılmıştır. Aslında Konrad'ın üzerinde durduğu asıl nokta tam olarak yazının icadı ile birlikte örgün eğitimin ortaya çıkmış olmasıdır. Kilise, manastır ya da katedral eğitimlerinin de bir tür okul olduğu söylenebilir fakat günümüzdeki anlamıyla bakacak olursak ilk okul kavramı Eski Mısır döneminde ortaya çıkmıştır.

Kitabın “Antik Çağ” adlı birinci bölümünde, okulların tarihsel evrim süreçleri Mısır, Yunanistan ve Roma başlıkları altında incelenmiştir. İlk okul kavramının Mısır döneminde ortaya çıktığı süreç hakkında bilgi veren yazar, tarihinin sistematik taslağı iyi araştırılmış olan Eski Mısır'daki okulu ele almıştır. Bütünsel bakıldığında Eski Mısır okulu oldukça önemli bir kültür taşıyıcısıdır. Dönemsel olarak, o zamanlarda saray memurlarının hâkim olması gereken 700 resim sembolünden ve bu sembollerin öğrenilebilmesi için asgari dört yıla ihtiyaç duyulduğundan bahsedilir. Coğrafi koşulların sebep olduğu sıcak iklim nedeniyle dersler ağırlıklı olarak açık havada gerçekleşir ve öğrenciler alıştırılmalarını kırık testi parçaları yahut papirüs üzerine fırça ile yazılmış şablonlara göre gerçekleştirirlerdi. Sonrasında Yunan dönemine geçen yazar, Yunan eğitim sisteminin ilk temellerinin klasik dönemde atıldığından bahseder. Bu dönemde eğitim sistemi kurallaşmış ve müzik, dans gibi daha sanatsal eğitimin temelleri atılmıştır. Son olarak Roma dönemine geldiğinde ise Romalıların, Yunanlılardaki sanatsal eğitim kavramı, müzik, dans gibi eğitimlere hep yabancı kaldığı belirtilmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde Geç Antik Çağ'dan Erken Orta Çağ'a kadar eğitimin gelişme süreci ve okullaşma geniş bir yelpazede incelenmiştir. Bu dönemde en çok Hristiyanların etkilendiğinden bahsedilmiş, sonrasında ise kiliselere ilginin artması ve ailelerin çocuklarını manastır ve piskopos kiliselerine yönlendirmesi üzerine buralarda alınan eğitimin kiliseleri çok önemli noktalara getirdiğinden bahsedilmiş; yazar Avrupa'nın kuzey ve doğu bölgelerinde kiliselerin yaygınlaşmasını bu sebeplere bağlamıştır. Yazarın 12-13. yüzyıllardaki geleneksel öğretilere temas etmesi, laikleşen eğitimdeki genişleyen yeni bilim dallarının temellerini görmeyi mümkün kılmıştır.

“Yeni Çağ: Hümanizm, Reform ve Barok” adlı üçüncü bölümde ise üzerinde durulan konular tamamen eğitimde yapılan reform hareketleriyle ilgilidir. Yeni Çağ'ın başlaması ile Orta Çağ bitmiş ve sadece çağ olarak değil, eğitim alanında da yeni bir döneme girilmiştir. Artık eğitimde ve okullarda düzenlemelere gidilmiş, her ikisi de tamamen sistemleştirilmiş, yüksekokullar ve üniversiteler yaygınlaşmaya başlamıştır. Reform hareketlerinin bu yaygınlaşmada büyük ölçüde etkisi olduğunu vurgulayan yazar, hümanizm ve reform düşünsel kavramlarını yakından ilişkili bir çerçevede incelemiştir. Bu iki kavram da dönemsel olarak birbirini desteklemiştir. Kısa bir dönem, reformun etkisi üzerine özellikle Protestan bölgelerinde eğitim krizleri yaşansa bile sorunlar aşılaraq çözüme ulaşılmıştır. Esasen 17. yüzyılın ortalarından itibaren eğitimde ana dilin Almancaya dönmüş olması ile yazar, kitabın bu bölümünü Almanya'nın eğitim durumuna daha çok yönelmiş ve konuları tamamen Almanya eğitim sistemine bağlamıştır.

Kitabın “Yakın Çağ: Aydınlanma ve 19. Yüzyıl” ve “20. ve 21. Yüzyıllarda Almanya’daki Gelişmeler” başlıklarından oluşan son iki bölümüne geldiğimizde ise öncelikli olarak yazar, 18 ve 19. yüzyılların görüş yapılarının değişikliği ve düşünce tarzında yeni atılımların oluşmasıyla gelişmelerin yaşandığı önemli dönemler olduğunu vurgulamıştır. Özellikle aydınlanma çağı olarak adlandırdığı bu yüzyılların eğitim ve eğitici deneyimlerin değiştirici gücü için büyük umutlar çağı olduğunu belirtmiştir. 18 ve 19. yüzyılın eğitim sistemini karşılaştırmalı olarak işleyen yazar, iki yüzyıl arasında eğitim alanındaki gelişmelere dikkat çekerek konuyu desteklemiştir.

Diğer yüzyıllarda eğitim verilen kurumlar çoğunlukla manastır ve kiliselere bağlıken 19. yüzyılın ilk on yılından itibaren bu durum değişmiştir. Kurulan eğitim kurumları, ilkokul mezunlarının önce iki yıllık, daha sonra da üç yıllık bir eğitim kursunda öğretmenlik mesleğine hazırlandıkları tamamen bağımsız kurumlar hâline gelmiştir. 19. yüzyılın eğitiminde yeni eklenen parmak kaldırma sistemi, tebeşir ve tahta kullanımı gerçekten en ilgi çekici noktalardandır. Bu yeniliklerin getirisi ile de sistemsizlikten tamamen kopulmuştur ve düzenli bir eğitim sisteminin sağlam temelleri atılmıştır. Daha yakın çağlara yani 20. yüzyıla gelindiğinde ise yine 19. yüzyıla göre değişimlerin olduğunu görebiliriz. Örnek olarak, 19. yüzyıl sonuna kadar okul kavramı göreceli bir kavram iken 20. yüzyıla gelindiğinde bu kavram sosyal anlamda oldukça seçici, elit bir kuruma dönüştüğünden bunun getirileri ile de eğitim kurumları konusunda burjuvazi sınıfları tekrar kendini göstermeye başlamıştır. Fakat eğitimdeki bu sınıflaşma, görüş yapılarının gitgide değişmesi ile uzun sürmemiştir ve kendini göstermeyi tamamen bırakmıştır. Hülasa, kitabın bitimine gelirken yeni milenyum çağının eğitim sistemi üzerinde duran yazar, çağımızın eğitim anlayışının da üstünü çizerek geçmiş sistemlerle karşılaştırma yapmamızı ve konuya daha vâkıf bir şekilde yaklaşım sunmamızı sağlamıştır. Yazar Konrad, PISA çalışmasının önemini vurgulayarak, bunun postmodern eğitim sistemi içerisinde ilerlemelerin gerçekleşmesi açısından tek ihtimal olduğundan söz ediyor ve kitabını bu şekilde sonlandırıyor.

Sonuç olarak Franz-Michael Konrad, bu kitabı ile eğitim ve okul süreçlerinin çağlar arasında nasıl gelişim gösterdiğini; ne tür evrelerden geçtiğini; ne zaman ilerleme, ne zaman gerileme gösterdiğini ve bunun çağlar üzerinde ne tür etkiler bıraktığını okuyucuyla paylaşmıştır. En genel ifade ile, okul kurumunu Antik Çağ’dan günümüze kadar ele almıştır. Bu sayede okulun ve eğitim sürecinin geçirdiği değişimleri görmemizi sağlamıştır. Bunu gerek dönemsel anlamda karşılaştırmalar yaparak gerekse kendi ifadeleriyle harmanlayarak akıcı bir anlatımı hedeflemiştir. Yazar aralarda kullanmış olduğu görseller ile betimleme yapmamızı sağlayarak ilgi çekme açısından başarılı olmuştur. Lakin sıklıkla Almanya üzerinden bağlayıcı ifadeler kullanması nedeniyle, okuyucular tarafından isim açısından yanıltıcı bir kitap olarak algılanabilir. Çünkü genellikle Alman eğitim sisteminden bahsedilmiş, konular dünya eksenli bir şekilde işlenmemiştir. Kitap, okul dediğimiz kavramın ne tür evrelerden geçtiğini; eğitimin nasıl sistemleştiğini ve çağlar arası gelişimini özellikle Almanya eksenli olarak incelemek isteyen okuyucular için başlangıç anlamında iyi bir seçim olacaktır.